

Het atelier van Ellen Kooi

‘Schilderen vond ik te eenzaam’

Uit het westen rollen donkere wolken gevuld met hagel de duinenrand over. Snel worden paraplu's gepakt om camera en flitslampen te beschermen. "Nog even, Tirza. Kun je je handen een heel klein beetje naar mij toe draaien?" Nog nét twee opnames kan Ellen maken, dan barst de hagelbui los. De vader loopt in een vissersbroek naar zijn dochter toe om haar uit het koude water te halen.

Dit is het atelier van internationaal gelauwerd beeldend kunstenaar Ellen Kooi (1962). Natuurlijk is er ook een werkplek in de Nieuwe Vide, de ruimte voor tentoonstellingen en kunstenaarsstudio's vlak bij het terrein van de oude Drostefabriek, maar het echte werk gebeurt buiten. De fotosessie van vandaag vindt plaats bij de Oosterplas achter de Bloemendaalse hockeyvelden. Wandelaars houden even stil om te kijken wat er gaande is. Het is ook een bijzondere setting. Assistent Anniek die gehuld in lieslaarzen het krukje voor het model in het water verplaatst naar een betere plek. Tweede assistent Yannick die een paraplu boven de fotograaf en haar camera houdt. Lichtontwerper Simon Aarden die het licht meet en zich over de flitslampen ontfermt. De vader van het model die klaarstaat om het meisje op te vangen. En in het midden staat Ellen Kooi, met voor haar in het water een roodharig meisje met een doorschijnende huid. "Tirza heb ik gespot op Koninginnedag in het Vondelpark. Ik zag haar lopen en werd getroffen door de kwetsbaarheid in haar uiterlijk die gepaard ging met een bepaalde kracht. De locatie zag ik tijdens een wandeling die Simon en ik maakten. De manier waarop dit bosje uit het water groeit en weerspiegelt, daar wilde ik iets mee doen." Hoewel Ellens locaties niet aan landsgrenzen zijn gebonden, is er voor de Haarlemse kijker wel het een en ander te herkennen. Een wolkenlucht in Spaarndam, een weg langs de Waarderpolder, een weiland bij Halfweg, een dijk in Heemstede, een duin in een Overveens bos, slootjes bij Velsen. Alles even weids en Hollands.

Magisch

"Ik ben opgegroeid aan de noordkant van Leeuwarden," vertelt Ellen, "we woonden echt

aan de rand van de stad. Als je het huis uitkwam en je keek links, dan zag je allemaal hoge flats, maar als je de andere kant opkeek, was daar het open land. Er was een bruggetje en daaroverheen liep je zo de weilanden in. Het was daar zo weids dat je op bepaalde nachten de vuurtorens op de Waddeneilanden kon zien oplichten. Echt het einde van de wereld en het gaf wel een heel letterlijk beeld aan mijn gevoel van ruimtebeleving. Toen ik terugkwam van een langere periode in

'Je moet een moment vinden waarbij het realistische magisch wordt'

de VS viel me op dat de kleuren in Nederland zo anders zijn; veel groener en grijzer. Op de een of andere manier ben ik toch door het landschap beïnvloed. Ik geloof ook dat mensen dingen ervaren van vorige generaties. Wij hebben eeuwen aan het water geleefd en dat heeft een stempel op Nederland gedrukt. Een ervaring die generaties teruggaat, zit als een schil om je heen." In Ellens werk is de locatie heel belangrijk. Toch zijn het de menselijke figuren die het verhaal maken. "Bij de foto bij de Oosterplas fotografeer ik Tirza om een verhaal van veel mensen te vertellen. En ik maak een relatie tussen haar en de plek, met dat bosje in het water. Haar kwetsbaarheid is ook die van het landschap. Ik wist van tevoren dat ik haar daar neer wilde zetten. Tijdens een fotosessie moet je dan een moment vinden waarbij het realistische magisch wordt. Magisch in de zin dat het een handeling is die niet te ver van de realiteit ligt, maar wel gaat staan voor veel meer dingen. Voor mij is dat het geheim van een goede foto."

Midden in het leven

“De manier waarop een model de handen houdt, kan alles uitmaken voor de betekenis van zo'n foto. Daarom vind ik dansvoorstellingen zo inspirerend, daarbij wordt alles gecondenseerd in een beweging. Thematisch gezien voel ik me gelinkt aan choreograaf Wim Vandekeybus, die in zijn dans onderzoekt wat mensen beweegt, wat het punt is dat dierlijke emoties naar buiten komen.” Ook aan het begin van haar loopbaan was dans en theater een belangrijk onderwerp in Ellens werk. Na de middelbare school vertrok ze naar de Groningse kunstacademie. “Ik was altijd dingen aan het maken, veel aan het tekenen.

‘Een foto moet je het gevoel geven dat hij je omsluit, dat je erbij bent’

Mijn eindexamenjaar was de eerste lichter die tekenen als eindexamenvak kon doen. Maar op de Academie was dat juist hetgene wat steeds minder interessant werd. Ik vond grafiek, grafisch ontwerpen, fotografie leuk. Schilderen vond ik te eenzaam. Dus ik heb me verder ontwikkeld in de fotografie, daarbij sta je immers midden in het leven.” Ellen begon met theaterfotografie en deed al snel alles wat er in Groningen gebeurde op het gebied van dans en theater. “Ik ging aan de slag met alleen het idee van de voorstelling. In feite maakte ik zelf dan een interpretatie van het stuk. De ervaringen die ik hiermee opdeed, gebruikte ik in mijn eigen werk. Ook maakte ik verhalende portretten en deed landschapsdingen. Uiteindelijk heb ik daar een combinatie van gemaakt.”

Beeldendekunstopdrachten

Op haar 27^e vertrok Ellen naar de Randstad om te gaan studeren aan de Rijksacademie, een mastersopleiding. “Voor mijn gevoel moest ik weer helemaal opnieuw beginnen. Ik had mijn eigen crew niet meer. In Groningen werkte ik met vrienden, met gesloten beurzen, en deden we dingen voor elkaar. Die nieuwe situatie was een breekpunt. Ik werkte altijd met theaterlicht, wat heel arbeidsintensief is, en besloot toen flitsapparatuur te kopen. Niet alleen is dat makkelijker omdat je maar één of twee mensen nodig hebt voor assistentie, maar vooral omdat het veel subtieler is dan duurlicht – veel minder theateraal. Het gaf me ook de kans meer overdag te werken in plaats van rond het moment van schemering.” Na de verhuizing naar Noord-Holland heeft Ellen zich helemaal gericht op haar eigen beelden. “In Groningen exposeerde ik al geregeld, maar mijn eerste tentoonstelling in het westen was in de Vishal, een gezamenlijke expositie met twee andere fotografen in 2000. Naar aanleiding daarvan werd ik uitgenodigd door Torch Gallery in Amsterdam, maar ik was daar nog niet aan toe. Mijn jongste dochter was net geboren, en ik was bezig mijn theaterperiode af te sluiten. Ik vond dat ik eerste meer moest uitproberen, en meer werk moest maken.” Een jaar later zocht Ellen weer contact en sindsdien heeft ze regelmatig tentoonstellingen in binnen- en buitenland. Inmiddels heeft ze meerdere galerieën in Parijs, Madrid en New York die haar vertegenwoordigen op kunstbeurzen en tentoonstellingen aan haar werk wijden. Ook werkt ze graag aan beeldendekunstopdrachten, zoals recentelijk voor het nieuwe gemeentehuis van Zaanstad en voor de Nederlandse ambassade in Brussel. Soms worden bestaande beelden wel eens gebruikt voor een affiche, zoals voor een dansvoorstelling in de Parijse

opera. Bijzonder is dat het Nederlands Danstheater de foto ‘Zwammerdam – kas’ (2005) heeft uitgekozen als uitgangspunt voor een choreografie. Daarnaast zijn er drie boeken verschenen van Ellens hand.

Onderhuids

Ellens favoriete beeld is gemaakt in Duin en Kruidberg. Een groep meisjes rent achterom kijkend een heuvel begroeid met bomen op. Ze lijken ergens voor weg te rennen, maar waarvoor is niet duidelijk. “Dit beeld klopt thematisch,” legt Ellen uit, “het komt het dichtst bij wat ik wil vertellen en ook bij hoe ik het wil vertellen. Het geeft een gevoel van onrust of angst, maar op een onderhuidse manier; het is niet direct zichtbaar. Je zou ook kunnen denken dat ze speels de heuvel oprennen. Ik wil laten zien hoe weinig er voor nodig is om die veilige laag weg te pellen. Het lieflijke gefilterde licht is daarmee in tegenstelling en de zon die op de haren schijnt maakt een analogie met de vallende blaadjes, daarmee hun kwetsbaarheid benadrukkend. De foto is groot afgedrukt – 2,26 bij 1 meter –, zodat de kijker ‘in het beeld’ wordt getrokken. Eigenlijk moet de foto je het gevoel geven dat hij je omsluit, dat je erbij bent.” 2010, 2011 was een drukke periode voor Ellen met de uitgave van een boek, een overzichtstentoonstelling in het Institut Néerlandais in Parijs en een solo in New York. De hoop voor dit jaar is dat er meer rust zal zijn. “Ik ben druk bezig weer nieuw werk te maken, en daar is een periode met wat minder afleidende dingen wel heel fijn voor.” Wat dat nieuwe werk ook moge worden, vast en zeker zullen het beelden zijn die ons als kijker een spiegel naar ons diepste innerlijk zullen voorhouden in een omgeving die we dachten zo goed te kennen. ★